

Dorobek, Franciszek

Próba periodyzacji dziejów ruchu lewicowego w mieście i powiecie płockim

---

Notatki Płockie 18/1-70, 5-9

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Próba periodyzacji dziejów ruchu lewicowego w mieście i powiecie plockim

Od 23 stycznia 1962 roku, a więc daty odbytej w Płocku Sesji historycznej poświęconej PPR na Mazowszu, Kurpiach i Podlasiu w latach 1942—1948, wiedza nasza o walce tamtych lat wzbogaciła się w znaczny sposób.

Zarówno historyk jak i przeciętny czytelnik otrzymali między innymi dwie cenne pozycje: książkę Teodora Kufła pt. „Droga walki” wydaną przez MON w 1965 roku oraz Jadwigi Sabinę Ludwińskiej pt. „Drogi i ludzie”, która ukazała się w 1969 roku nakładem Książki i Wiedzy.

Systematyczne badania Komisji Historii Partii w dalszym ciągu pomnażają rzetelną, historyczną wiedzę o faktach, zdarzeniach i ludziach Polskiej Partii Robotniczej na Mazowszu, Kurpiach i Podlasiu. Znakomita część tych materiałów zarówno archiwalnych, przyczynkarskich jak i wspomnieniowych, odnosi się do samego okręgu plockiego a w szczególności Płocka i powiatu plockiego. Nie zakończone jeszcze Materiały bibliograficzne Towarzystwa Naukowego Plockiego, dotyczące powstania i działalności PPR w Płocku i na Mazowszu Plockim, zawierają 209 pozycji.

Mimo dość poważnego zasobu materiałowego, proces jego systematycznego zwiększania potrwa jeszcze, nim zostanie zamknięty wielkim syntetycznym dziełem o walce PPR na Mazowszu, Kurpiach i Podlasiu. Obecny stan badań upoważnia nas do wprowadzenia periodyzacji dziejów ruchu lewicowego w mieście i powiecie plockim.

Wydaje się, że dzieje podziemia peperowskiego, można by ująć w następujące okresy:

Okres I obejmujący lata 1939—1942 z podziałem na podokresy:

- a) jesień 1939 — grudzień 1940,
- b) styczeń 1941 — październik 1942.

Okres II obejmujący lata 1942—1945, z podziałem na okresy:

- a) październik 1942 — styczeń 1945,
- b) styczeń 1945 — grudzień 1948.

Przyjęcie roku 1942 jako podstawowego w rozpatrywaniu dziejów polskiej lewicy komunistycznej stanowi fakt oczywisty i nie wymaga motywacji.

Najmniej udokumentowany i najbardziej złożony jest okres I, a więc od klęski wrześniowej do powstania PPR, szczególnie zaś podokres, którego początek oznaczyć należy na październik 1939, a koniec wiązać z powstaniem Komitetu Okręgowego w Bombalicach (grudzień 1940), na którym rozstrzygnięto dwa podstawo-

we zagadnienia: strukturę organizacyjną ruchu i obszar działania. W tym to okresie miały miejsce fakty, które na przeciąg przeszło pięciu lat przesądziły los ludności polskiej na Mazowszu Plockim.

Do nich zaliczyć należy: kapitulację Warszawy i Modlina; dokonanie przez Niemców podziału administracyjnego podbitych obszarów, w wyniku którego Płock i powiat plocki wraz z innymi miastami i powiatami Mazowsza włączony został w granicę Rzeszy (8. 10. 1939 — Dekret Kanclerza Rzeszy); pierwsze wysiedlenia ludności polskiej z ulicy Rybaki w ilości ca 300 osób (21 listopada 1939 r.); pierwsze aresztowania działaczy społecznych i politycznych w lutym 1940 r., których część rozstrzelano w lasach łąckich w maju 1940 r.; największe aresztowania inteligencji polskiej z miasta i ze wsi w dniach 5—8 kwietnia 1940 (z samego miasta aresztowano ca 400 osób); zorganizowanie przez okupanta w sierpniu 1940 r. dwóch obozów pracy (Arbeitserziehungslager) w Radziwju dla kobiet i dla mężczyzn w Drobinie; drugie z kolei wysiedlenie ludności polskiej z miasta (13 grudnia 1940 r. 1000 osób).

W miesiącach; wrześniu i październiku 1940 r. władze okupacyjne przeprowadziły spis osób i mienia, będący podstawą dla wysiedleń na wielką skalę w roku 1941.

Wywołany szybką klęską militarną szok wśród społeczeństwa zaczął szybko przemijać i poczęły się krystalizować ośrodki ruchu oporu. W związku z możliwością akcji zbrojnej podziemia w dniu 11 listopada 1939 r. Niemcy pobrali zakładników i rozstawili placówki wojskowe w mieście. Podniecenie ogólne niebawem wygasło. Ofiar jeszcze nie było. W tym dość złożonym klimacie politycznym, umiejętnie kierowanym przez prawicowe podziemie, usilnie lansowano teorię „dwóch wrogów” i „noża w plecy” w związku z zajęciem przez Armię Czerwoną wschodnich terenów Polski. W takiej to atmosferze w październiku 1939 r. podjęli próbę konsolidowania sił lewicy Julian Wieczorek i Stanisław Mikołajczyk. Jednym z miejsc kontaktowych były suszarnie (szopy do suszenia cegły cegielni nad Wisłą). Tutaj spotykali się z Wieczorkiem działacze lewicy PPS, między innymi Stanisław Flaczyński. Cegielnia wykorzystywana była do celów konspiracyjnych, z uwagi na zamieszkiwanie tam Adama Żero, który na polecenie władz podziemnych w 1940 roku podpisał volkslistę i zmienił nazwisko na Zerau. Żero w późniejszych latach zmienił pracę i mieszkanie. Zamieszkał przy obecnym Placu Obrońców Warszawy. Z nim bezpośrednio kontak-

Prezydium jednego z trzech zespołów. Od lewej: gen. dr Tadeusz Pietrzak, inż. mgr Jakub Chojnacki — prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego i mgr Jan Ptasinski — przewodniczący zespołu.

towali się między innymi J. Wieczorek i St. Mikołajczyk.

Akcja propagandowo-ideologiczna do wczesnych miesięcy wiosennych 1941 roku prowadzona była na terenie miasta przez Stanisława Mikołajczyka. Kontakty ze wsią zostawił sobie J. Wieczorek. Do pierwszej zwartej komórki w mieście należeli: Fr. Kozłowski, Władysław Dobrzyński, M. Fabirkiewicz i inni. Czy istniały inne? Zapewne tak, gdyż Mikołajczyk działał w różnych środowiskach. Był działaczem starannie przygotowanym teoretycznie, pryncypialnym, jasno określał swój stosunek do ZSRR, bez tłumików i zahamowań występował w obronie pierwszego państwa socjalistycznego. Jeszcze przed wybuchem wojny wspólnie z Wieczorkiem, za swe nieustępliwe stanowisko, spowodowali przyjazd Macieja Rataja do Płocka, który wyrzucił im w ostrej formie „uprawianie komuny”.

Akcja Wieczorka na wsi zaniepokoiła prawicowe odłamy podziemia. W 1940 roku w tajnym organie, tzw. „gazetce” z wymienieniem nazwisk J. Wieczorka i Romana Lutyńskiego potępiono komunistyczną działalność obu wśród chłopów w okolicach Borowiczek. Nazwisko Lutyńskiego znalazło się przez fakt współpracy z SL i chwilowy pobyt Wieczorka podczas okupacji w domu Lutyńskiego w Borowiczkach. Z konspiracją Lutyński nie miał nigdy nic wspólnego. Ta niebezpieczna, denuncjatorska notatka skierowała jedynie Niemców na trop tych ludzi. Lutyński miał wiele przykrości w następnym miejscu ukrycia we wsi Brudzynie. Rzecz charakterystyczna, że znośić je musiał od bardzo bliskich znajomych. Działalność ideologiczno-konsolidacyjna w mieście trwała właściwie przez cały czas okupacji. Bardziej wykrystalizowała się po powstaniu organizacji PPR. Wyjazd najpierw Wieczorka, później w marcu 1941 roku Mikołajczyka do Warszawy, podjętej sprawy nie zahamował.

W czasie od stycznia 1941 roku do października 1942 roku pogorszyła się ogólna sytuacja w mieście i powiecie. Następowало dalsze nasycaenie wsi i miasta elementem niemieckim. Dwa

wielkie wysiedlenia ludności miasta nastąpiły w dniach 17 lutego 1941 roku i w końcu marca, przy czym to ostatnie pociągnęło ofiary wśród resztek inteligencji, którą skierowano do obozów koncentracyjnych. Wyrzucono wtedy z miasta ponad 5000 ludzi. Wielkie wysiedlenie ludności wiejskiej nastąpiło 6 marca 1941 r. W niebywałym tempie wzrastał żywioł niemiecki. Jeśli w 1940 roku ilość Niemców wyniosła w Płocku 1652 osoby to w 1941 — 4620, a w 1942 — 9506.

W 1941 roku zainstalowały się w wielkich stanach liczbowych służby bezpieczeństwa i tajnej policji (gestapo), a z uwagi na wielki garnizon wojskowy (Wehrmacht) i SS działała Abwehra.

21 maja 1941 zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych Rzeszy zmieniono na niemiecką nazwę miasta (Schröttersburg).

Okres I charakteryzował się wytwarzaniem więzi ideowej. W oparciu o lewicowych działaczy robotniczych i chłopskich, przy ciągle zrywanych kontaktach, udało się stworzyć i przygotować zarówno w mieście jak i na wsi, liczną stosunkowo kadrę dla zadań nakreślonych przez powstałą w 1942 PPR. Ruch podziemny przynajmniej w początkowym okresie specjalnej nazwy nie posiadał. Nazwa „Młot i Sierp” zjawiła się później. W momencie organizowania komitetu powiatowego PPR w październiku 1942 r., a w kilka miesięcy później, w marcu 1943 r. — komitetu miejskiego, w Płocku i powiecie rozegrały się wielkie tragedie. 28 sierpnia 1942 r. w Słupnie wobec spędzonych z okolicznych wiosek mieszkańców, powieszono zupełnie niewinnych 20 Polaków. W niedalekim Bodzanowie 13 września 1942 r. powieszono publicznie 13 i 18 września tegoż roku w Płocku również 13. Wśród nich zginął Zygmunt Wolski, delegowany przez KC PPR do prac organizacyjnych w okręgu płockim. Mimo tak skoncentrowanej zbrodni, obliczonej na przestraszenie ludności, organizacja nie przestała działać. Dzięki zgromadzonemu kapitałowi ideowemu i doświadczonej w konspiracji kadrze, nie zaczynano od punktu wyjściowego, nie budowano od po-

Uczestnicy Sesji od lewej: dr Benon Dymek, mgr Stanisław Stefański — sekretarz KMiP PZPR w Płocku i mgr inż. Zbigniew Hibner — przewodniczący MRN w Płocku

czątku. Pozostały jedynie wysiłki reorganizacyjne. I chyba w tym tkwi duże znaczenie okresu ideologicznego konsolidowania i upowszechniania idei socjalizmu w okresie pierwszym.

Okres zamknięty datami 1942 — 1945 należy do najlepiej opracowanych i do materiału ogólnie znanego niewiele można dodać. Różnice w ilości czynów zbrojnych, sabotażu, tak wyraźnie zarysowujące się między miastem a wsią płocką, wynikały z odmiennych warunków i zastosowanej taktyki dowództwa GL i AL.

W mieście działało szereg komórek PPR bez wzajemnego powiązania, zmieniały się ich składy osobowe na skutek wyjazdów, aresztowań. Rwała się łączność. Do bardziej aktywnego środowiska peperowskiego należały — Elektrownia i Fabryka Narzędzi Rolniczych (Maschinen-Industrie). Szczególnie intensywnie działał w Elektrowni Jan Bedyk, dawny Kapepowiec. Na skutek wykrycia przez Niemców zmagazynowanej broni musiał uciekać. Ukrywał się czas jakiś w samym mieście, a później zaopatrzony w dowód na nazwisko Feliksa Dużyńskiego w Borzewie, przedostał się do Warszawy. Tam z Powstania wywieziony został do Buchenwaldu, gdzie z wycieńczenia zginął.

Do akcji sabotażowej, przeprowadzonej w mieście, zaliczyć należy spalenie hali, zabudowanej przez Niemców z rozebranych berlinek. W hali tej przechowywali Niemcy 100 silników do łodzi pościgowych, które montowano w Stoczni.

Zaskoczoną załogę powitał kordon wojska i uwijający się gestapowcy. Niemcy przyjęli za

prawdziwą wersję w przewodach elektrycznych, źle zainstalowanych przez niemiecką firmę i nie podjęli żadnych represji. Działo się to w niezbyt odległym od publicznej egzekucji czasie na placu w Płocku, bo w październiku 1942 r. Praca komórek peperowskich w mieście szła przede wszystkim w kierunku propagandy i kolportażu prasy podziemnej. Nie zahamowały jej częste aresztowania w 1942, 1943 i 1944 roku. Pięknym wyczynem płockich peperowców było rozklejenie na Starym Rynku, pod nosem policji, Manifestu PKWN na przełomie sierpnia i września 1944 roku, po wielkiej brance ludności do kopania okopów.

Wydaje się, że niezauważonym skutkiem działania PPR w mieście i powiecie płockim, było wytworzenie trwałych więzi sympatii i przyjaźni wśród robotników i biedniackich kręgów społecznych na wsi, które z różnych względów bezpośredniego udziału w konspiracji wziąć nie mogły. Nie byłyby możliwy tak wielki wzrost liczby członków PPR tuż na progu wolności, gdyby nie to upowszechnienie idei socjalistycznej w czasie okupacji. Przykłady robotników portu radziwskiego, fabryki maszyn rolniczych i drukarni są najbardziej przekonującymi tego przykładami.

Płock i powiat płocki wyzwolony został w dniach 20 i 21 stycznia 1945 r. Na ratuszu oficer radziecki obok czerwonej flagi polecił zawiesić flagę państwową. W rogowym budynku przy ul. Bielskiej i Starego Rynku chwilowo zainstalował się polski Zarząd Miejski z prezydentem Franciszkiem Kozłowskim. W Hotelu Poznań-

skim, obok Ratusza, znalazła siedzibę wojenna komendantura radziecka. W innym budynku na tymże Starym Rynku znalazła siedzibę delegatura Rządu Tymczasowego. Pierwszym gospodarzem gmachu Starostwa powiatowego był Feliks Majdak.

Przygotowana jeszcze w czasie walki z okupantem władza ludowa już w warunkach pełnej wolności przystąpiła do realizacji założeń budowy nowego ustroju politycznego i ekonomicznego.

Pierwsze posiedzenie Komitetu Powiatowego PPR odbyło się w dniu 25. I. 1945 r. Wzięli w nim udział German, Gołębiowski i Szczytniewski.

Sekretarzami KP i KM PPR zostali: Jakub Krajewski i Szczytniewski. Władze administracyjne na przestrzeni roku 1945 nie uległy zmianom. Przewodniczącym Powiatowej Rady Narodowej w Płocku został Ryszard Dobieszak, starostą Al. Bartoszek, który 9 czerwca przeszedł na takie samo stanowisko do Ciechanowa, a na jego miejsce z Płońska przybył Wyrzykowski. W marcu ukonstytuowały się ostatecznie władze miejskie w następującym składzie:

Prezydent	— Franciszek Kozłowski
Wiceprezydent	— Kazimierz Churski
Ławnicy	— Stanisław Morawski Kazimierz Osłowski Franciszek Kępczyński Jan Bandurski

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej posiadało następujący skład:

Przewodniczący	— Stefan Pernej
Wiceprzewodniczący	— Tadeusz Leszczycki
Członkowie prezydium	— Stanisław Flaczyński, Stanisława Nowak, Józef Świecik.

Młoda władza miała przed sobą do rozstrzygnięcia w dość ludnym, bo liczącym 25.106 mieszkańców mieście, ogołoconym i zdewastowanym przez okupanta, wielkie problemy polityczne, społeczne i gospodarcze.

Rozstrzygała je, wprzegając w proces budowy nowego ustroju wszystkie siły polityczne stojące na gruncie socjalizmu. Partia podjęła wielkie polityczne akcje, a mianowicie:

- 1) organizację wieców i zgromadzeń publicznych, na których przedstawiono społeczeństwu, mieszkańcom miasta i wsi program partii,
- 2) organizację komitetów gminnych i zakładowych organizacji partyjnych,
- 3) stworzenie organu prasowego jako forum dialogu ze społeczeństwem.
Organem tym była „Jedność” wychodząca od 18 marca 1945 r. W „Jedności” ogłaszali swe artykuły i wspomnienia partyzanckie: Jakub Krajewski i J. Ptasinski i inni.
- 4) przeprowadzenie reformy rolnej. Prace parcelacyjne rozpoczęto uroczystą inauguracją w majątku Tehórz. Parcelacji w powiecie płockim podlegało 168 majątków o powierz-

chni 37 586 ha. Na kulturę rolną wydzielono w całości lub częściowo 17 majątków o powierzchni ponad 4 000 ha, na szkolnictwo przy ośrodkach 726 ha i na stację traktorową 100 ha.

Według spisów, dokonanych przez pełnomocników gminnych ogólna liczba uprawnionych do korzystania z działek wynosiła 9 302 rodziny, w tym służba folwarczna 2047, bezrolni 2353, rzemieślnicy 364, małorolni 3141 i średniorolni 1397. Z rozparcelowanych 151 majątków obdzielono ziemią ogółem 5850 rodzin. Pracowało 25 grup pomiarowych. Prace parcelacyjne zakończono już 25 marca 1945 r.

- 5) Zapoczątkowanie i przeprowadzenie akcji przesiedleńczej na tereny woj. olsztyńskiego i gdańskiego. Dla przeprowadzenia tej akcji powołano Komitet Wykonawczy w składzie:

Barbara German	z ramienia PPR
Ignacy Figiel	z ramienia SL
Franciszek Kępczyński	z ramienia PPS
Kazimierz Osłowski	z ramienia Zw. Zaw.
Mateusz Kozielski	z ramienia Urz. Ziem.

Ogółem od maja do września w 9 transportach z powiatu płockiego wyjechało 6.839 osób.

Z uporem i systematycznie w praktycznej działalności politycznej, gospodarczej i administracyjnej realizowano zasadę jednolitego frontu. Przejawiało się to we wspólnym udziale członków PPR i PPS we władzach miejskich, radach narodowych, komitetach społecznych, organizowanych wspólnie manifestacjach, zebraniach publicznych.

Utrwalaniu władzy służył rozwój organizacji politycznych. 18 lutego 1945 odbył się Zjazd Stronnictwa Ludowego. 7 kwietnia odbył swój Zjazd ZWM zorganizowany wysiłkiem Wacława Ćwika. W pierwszej połowie maja ukonstytuowało się koło SD z Tadeuszem Gierzyńskim, Janem Misiakiem i Alfonsem Żółtowskim na czele.

16 września 1945 z udziałem 100 delegatów obradował pierwszy Zjazd Uczestników Walki Zbrojnej z okupantem. Tegoż samego dnia miały miejsce w Płocku pierwsze dożynki, w których oprócz chłopów powiatu płockiego, wzięli udział uczestnicy 3 Zjazdu Starostów zwołanego do Płocka.

7 października 1945 roku zorganizowano uroczystość wręczenia Komendzie MO sztandaru ufundowanego przez społeczeństwo miasta i powiatu.

W dniach 28 i 29 października odbył się w kinie „Przedwiośnie” wielki, jak go nazwała „Jedność” Zjazd Powiatowy PPR, w którym brało udział około 1000 towarzyszy. Na nim tow. Treblińska z KW omówiła politykę wewnętrzną Polski, a Jakub Krajewski przedstawił pracę organizacji partyjnej. Powiatowy Zjazd dokonał wyboru delegatów na Zjazd Krajowy PPR. Między innymi wybrano St. Skrzyszewskiego,

Przemawia na Sesji znany regionalista sierpecki, członek TNP — Marian Przedpełski.

ówczesnego ambasadora w Paryżu, Morawskiego Jerzego — członka KC PPR, Treblińską — sekr. woj. PPR, Zrałka — wojewodę warszawskiego, Jakuba Krajewskiego, Ryszarda Dobieszaka, Markowskiego Lucjana i innych z Płocka.

Mimo powstałej opozycji peeselowskiej, działania reakcyjnych band, życie polityczne i społeczne rozwijało się burzliwie. Wielkim osiągnięciem Partii w utrwalaniu nowego porządku było niewątpliwie zorganizowanie życia gospodarczego. Przetworzeniu wielkiego zrywu klasy robotniczej miasta i chłopstwa na wsi w moce produkcyjne.

Z podziwu godną ofiarnością załogi robotnicze przystąpiły do uruchamiania przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych. Pierwsze ruszyły wodociągi, elektrownia, młyn, piekarnie, Fabryka Maszyn Żniwnych nosząca wówczas nazwę „Płockie Zakłady Przemysłowe”, Rzeźnia Miejska, Drukarnia Państwowa. 22 lutego powstała Robotnicza Spółdzielnia Konserwacyjno-Remontowa „Tęcza”, Fryzjerów „Rozwój”, 5 marca Spółdzielnia Pracy Szewców „Przeszłość”, później nieco kelnerów „Nasza Strzecha”, Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska „Witamina”.

W połowie 1945 roku powołano II Rejonowe Kierownictwo Odbudowy Mostów Drogowych, które przy pracach przygotowawczych do odbudowy zniszczonego przez Niemców mostu drogowo-kolejowego w Płocku, zatrudniło 200 osób. Podjęto w czerwcu remont wałów w Ośnicy i Białobrzegach.

Ryszard Dobieszak i Feliks Majdak zorganizowali Spółdzielnię Rolniczo-Handlową „Rolnik”. Na dzień 15 czerwca 1945 roku w powiecie na 15 gmin, w 14 działają GS „Samopomoc Chłopska”, w których zrzeszonych było 1500

członków, obejmujących 10% ogółu gospodarstw. Rozwiązywano pomyślnie sprawy omłotów, zagospodarowania resztek ziemi, melioracji.

Uruchomiono Oddział Spółdzielni Centrali Aptek w Warszawie, eliminując tym spekulację w sprzedaży medykamentów.

Z nie mniejszymi efektami pracowali nauczyciele. Natychmiast prawie, bo w niespełna trzy tygodnie ruszyły szkoły podstawowe i średnie. W początkach maja 1945 r. w mieście i powiecie czynnych było 115 szkół powszechnych, zatrudniających 350 nauczycieli i 3 szkoły średnie ogólnokształcące z 64 nauczycielami i 8 szkół średnich zawodowych i artystycznych, zatrudniającymi 54 siły pedagogiczne.

Uruchomiono 42 kursy dokształcające w zakresie szkoły powszechnej, na które uczęszczało 1150 osób oraz 1 kurs krawiecko-bielizniarski z 55 uczestnikami.

Od września zorganizowano w szpitalu miejskim 5-miesięczny kurs pielęgniarstwa. Ponadto miały miejsce wielkie akcje oświatowe: od 27 maja do 5 czerwca 1945 trwał Tydzień Szkoły Powszechnej, przynosząc w efekcie środki finansowe na wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt.

27 maja 1945 roku w Trzепowie odbyło się Święto Szkół Rolniczych. 28 kwietnia powołano do życia Robotnicze Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. 21 października odbył się Zjazd nauczycieli, członków PPR z miasta i powiatu.

Na lamach płockiego organu PPR „Jedność” rozpoczęto dyskusję na temat organizacji w Płocku wydziału wyższej uczelni.

Nie mniejszy zryw dał się zauważyć w dziedzinie kultury. Pierwszą placówką, która otworzyła swoje podwoje była czytelnia Towarzystwa Naukowego Płockiego, z której dziennie korzystało 200 osób. Natychmiast rozpoczęło działalność kino „Przedwiośnie”, Sekcja dramatyczna Komitetu Miejskiego PPR, zespoły artystyczne ZMW, TUR, ZHP, pedagodzy Ludowego Instytutu Muzycznego. Podjęto nawet decyzję o odbudowie zniszczonego przez Niemców teatru. Niszczona przez okupanta kultura tętniła w tamtych latach zdwojonym rytmem twórczym. To samo było w dziedzinie sportu.

W ciągu kilku miesięcy w powiecie uruchomiono 17 placówek pocztowych, rozpoczęto naprawiać komunikację, zaczęto remontować i budować drogi.

Te wybrane zagadnienia, o których tu mowa, stanowiły faktycznie elementy utrwalenia władzy ludowej, tworzone żywiołowo niekiedy ale z poświęceniem i ideowym zaangażowaniem.

Stanowiły one potwierdzenie słów tow. Germana wypowiedzianych na wielkim zgromadzeniu publicznym w sali kina „Przedwiośnie” w dniu 1 marca 1945 r. „PPR — to partia, przed którą stoi misja dziejowa. PPR — to idea przewodnia, awangarda narodu polskiego. Za wszystko my bierzemy odpowiedzialność”.